

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Tvarūs gaminiai turi būti norma“

(COM(2022) 140 final)

ir dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatoma tvarių gaminių ekologinio projektavimo reikalavimų nustatymo sistema ir panaikinama Direktyva 2009/125/EB

(COM(2022) 142 final – 2022/0095(COD))

(2022/C 443/18)

Pranešėjas **Thomas WAGNSONNER**

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Komisija, 2022 5 16 Europos Parlamentas, 2022 5 2 Taryba, 2022 6 10
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 192 straipsnio 1 dalis ir 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta skyriuje	2022 6 30
Priimta plenarinėje sesijoje	2022 7 14
Plenarinė sesija Nr.	571
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	205 / 1 / 4

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) vertina su Žiedinės ekonomikos veiksmų planu susijusius pasiūlymus, o konkrečiai šioje nuomonėje išreiškia pritarimą siekiui, kad gaminiai taptų tvaresni. Be to, manoma, kad būtinas suderintas teisinis požiūris. Kartu pažymima, kad dėl daugybės deleguotųjų aktų pasiūlymas dėl naujojo Ekologinio projektavimo reglamento vis dar nemažai aspektų lieka neaiškūs; Kadangi būtina mažinti išteklių vartojimą ir saugoti klimatą, EESRK siūlo jį įgyvendinti sparčiau ir ambicingiau.

1.2. EESRK ypač atkreipia dėmesį į tai, kad sėkmingai kurti žiedinę ekonomiką bus galima tik tinkamai įtraukiant ir informuojant visus ekonominės veiklos vykdytojus – gamintojus, vartotojus, darbuotojus – ir valdžios institucijas. Siekiant tinkamo įgyvendinimo, būtina priimti aiškius, tinkamus ir nuoseklius teisės aktus siekiant suteikti tvariems produktams galimybę sąžiningai konkuruoti.

1.3. Palankiai vertinami nauji reglamento aspektai, pavyzdžiui, taikymo srities išplėtimas, nauji ekologinio projektavimo reikalavimai (patvarumas, taisomumas, perdirbimas, poveikis aplinkai, išmetamo CO₂ kiekis ir kt.), taip pat įpareigojimai teikti informaciją skaitmeniniame gaminio pase ir etiketėse, pabrėžiant teisingos ir tinkamos informacijos svarbą, visų pirma vartotojams.

1.4. EESRK pritaria draudimui sunaikinti neparduotas prekes, kai tai yra naujos, grąžintos ar sutaisomos prekės. Be to, palankiai vertinama tai, kad reglamentu ir žiedinės ekonomikos dokumentų rinkiniu ketinama kovoti su tokiomis esamomis problemomis, kaip ekologinis manipuliavimas ir suplanuotas nusidėvėjimas.

1.5. Ekologinio projektavimo forumas yra remianti institucija, kuriai patikėta nemažai užduočių įgyvendinant reglamentą. Jame visiems suinteresuotiesiems subjektams ir pilietinės visuomenės atstovams, įskaitant socialinius partnerius, turėtų būti suteikta galimybė teikti idėjas ir pasiūlymas, kaip patobulinti procesą.

1.6. EESRK suvokia iššūkius, su kuriais susidurs gamintojai ir įmonės, ypač mažosios ir vidutinės įmonės (MVI), ir mano, kad bet kuriuo atveju būtina vengti papildomos administracinės naštos. Tačiau tvarių gaminių standartų taikymas taip pat suteiks galimybę pasiekti naują Europos gamybos „Pagaminta Europoje“ lygį.

1.7. Atitikties deklaratavimas ir savireguliacijos priemonės suteiks laisvės verslui. Veiksminga ir koordinuota kontrolė tarp valstybių narių ir gera vartotojų informavimo sistema skatina pasitikėjimą, kad nuo linijinės prie žiedinės ekonomikos bus pereita sklandžiai.

1.8. Deja, EESRK turi konstatuoti, kad socialinis aspektas reglamente nepakankamai išnagrinėtas. Vien nuorodos į Komisijos pasiūlymą dėl įmonių tvarumo išsamaus patikrinimo direktyvos nepakanka.

2. Nuomonės rengimo aplinkybės

2.1. Linijinė ekonominė sistema pernelyg eikvoja pasaulinius išteklius. Per laikotarpį nuo JT klimato kaitos konferencijos Paryžiuje iki konferencijos Glazge buvo sunaudota daugiau kaip pusė trilijono tonų naujų išteklių. 2022 m. ataskaitoje „Circularity Gap Report“⁽¹⁾ teigiama, kad pasaulyje perdirbama tik 8,6 proc. to, kas yra naudojama, kitaip sakant, žiediško atotrūkis siekia daugiau kaip 90 proc. Žiedinė ekonomika gali padėti veiksmingai mažinti išteklių vartojimą.

2.2. Kad būtina tausoti išteklius, Europoje jau suvokta. Europos Komisija pasiūlė žaliąjį kursą – ES augimo strategiją, kuria siekiama, kad ES taptų teisinga ir klestinčia visuomene, o jos ekonomika būtų moderni, efektyviai naudojanti išteklius ir konkurencinga. Būtinybę imtis veiksmų sustiprina tiekimo grandinės problemos, kylančios dėl pandemijos ir Rusijos įsiveržimo į Ukrainą. Įmonės ir vartotojai daugybėje sričių susiduria su prekių stygiumi ir augančiomis kainomis.

2.3. 2022 m. kovo mėn. pabaigoje Europos Komisija pagal Žiedinės ekonomikos veiksmų planą pristatė šias iniciatyvas:

— Komisijos komunikatas „Tvarūs gaminiai turi būti norma“

— Pasiūlymas dėl Reglamento dėl tvarių gaminių ekologinio projektavimo

— 2022–2024 m. ekologinio projektavimo ir energijos vartojimo efektyvumo ženklavimo darbo planas

— ES tvarios ir žiedinės tekstilės ekonomikos strategija

— Pasiūlymas dėl Statybos produktų reglamento persvarstymo

— Pasiūlymas dėl vartotojų įtraukimo į žaliąją pertvarką

2.4. Šioje nuomonėje nagrinėjamas komunikatas „Tvarūs gaminiai turi būti norma“ (COM(2022) 140 *final*) ir pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatoma tvarių gaminių ekologinio projektavimo reikalavimų nustatymo sistema ir panaikinama Direktyva 2009/125/EB (COM(2022) 142 *final* – 2022/0095 (COD)).

2.5. Komunikate atkreipiamas dėmesys į būtinybę permąstyti vyraujančią linijinę ekonomikos modelį ir kurti žiedinę ekonomiką. Imantis suderintų veiksmų, visoje ES bus sustiprintas konkurencingumas, kuriamos darbo vietos, o vartotojams bus pasiūlyti tvarūs gaminiai. Tam reikalingas naujas požiūris į gamybą, kuris pranoktų dabartinius minimalius reikalavimus (REACH, energijos vartojimo efektyvumo ženklavimas, pakuotės ir kt.).

⁽¹⁾ Circle Economy: *The Circularity Gap Report 2022, Project Platform for Accelerating the Circular Economy (PACE)*.

2.6. Naujojo Ekologinio projektavimo reglamento taikymo sritis bus labai išplėsta, o jo sektorinės iniciatyvos, skirtos tekstilės gaminiams, statybos produktams ir kt., padės tausoti išteklius ir efektyviai naudoti energiją. Naujieji jo aspektai dėl gaminių naudojimo trukmės ilginimo (patvarumo, taisomumo, perdirbimo gerinimo ir kt.) ir geresnės informavimo sistemos įvedus skaitmeninį gaminių pasą sukurs sąlygas, kai bus reikalaujama, kad įmonės teiktų skaidrią informaciją apie gaminių savybes ir jų gyvavimo ciklą. Vartotojams bus suteikta galimybė palyginti ir įvertinti ES tvarumo reikalavimus atitinkančius gaminius.

2.7. Ekologinio projektavimo reglamente nustatytus reikalavimus gaminiams papildo kitos priemonės. Vartotojų poziciją ir pasitikėjimą sustiprins privaloma informacija apie gaminių naudą ir poveikį aplinkai, taip pat informacija apie gaminių taisymą, patvarumą ir ekologinio manipuliavimo draudimą. Valdžios institucijų vykdoma gaminių kontrolė ir skaidri gaminiams keliamų kriterijų laikymosi stebėseną užtikrins galimybę rinktis iš aukštos kokybės gaminių, taigi bus užtikrintos vienodos konkurencijos sąlygos ekonominės veiklos vykdytojams.

3. Bendrosios pastabos

3.1. EESRK iš esmės pritaria žiedinės ekonomikos ir tvarių gaminių iniciatyvos tikslams, nes tvarumas šiuo atveju reiškia aplinkosaugos, ekonominių ir socialinių aspektų derinimą. Tai reiškia naujus visiems ekonominės veiklos vykdytojams privalomus aukštus reikalavimus. Reikalaujama, kad įmonės savo gaminius ir gaminių projektą orientuotų į tvarumą ir apie tai pateiktų informaciją. Vartotojai turi ją suprasti ir atsakingai, remdamiesi pateikta informacija, priimti teisingą sprendimą. Būtina rengti atitinkamas informuotumo didinimo kampanijas. Kad būtų pasiekti užsibrėžti tikslai, būtina veiksminga kontrolė – jų nesilaikymas pakenktų Europos įvaizdžiui ir skatintų skeptišką požiūrį į ekologiškus gaminius. Tikslas turi būti geros darbo vietos, geresnis vystymasis, holistinis požiūris ir informuoti vartotojai bei pirkėjai.

3.2. Šiuo reglamentu ir žiedine ekonomika nustatomi nauji standartai. Siekiant, kad šie reikalavimai būtų priimti, iš tikrųjų įgyvendinti ir kad būtų sukurti žiedinės ekonomikos procesai, turi būti išsikeltas uždavinys angažuotai ir aktyviai įtraukti ekonominės veiklos vykdytojus – vartotojus, gamintojus, įmones, profesines sąjungas ir mokslinių tyrimų institucijas. Šiuo atžvilgiu naudinga teikti aktualią informaciją apie galimybes ir tikslus ir laiku įtraukti suinteresuotuosius subjektus.

3.3. EESRK pritaria reglamentui ir deleguotiesiems aktams būdingam suderintam požiūriui, kuriuo siekiama išvengti susiskaidymo ir atsižvelgti į gaminių specifiką, įperkumą ir konkurencingumą. Tvarūs gaminiai atveria naujų galimybių Europos verslui, inovacijoms ir darbo vietų kūrimui, be to, jie patenkina su gaminių poveikiu aplinkai ir ilgaamžiškumu susijusius vartotojų lūkesčius.

3.4. Komitetas palankiai vertina taikymo sritis būtų išplėtimą siekiant įtraukti daugiau gaminių ir sugriežtinti reikalavimus. EESRK pažymi, kad gamybos įmonių laukia naujovės, pavyzdžiui, skaitmeninis gaminių pasas, nuostatos dėl neparduotų prekių ir konkreitiems gaminiams skirtos taisyklės, tačiau siekiant pereiti prie žiedinės ekonomikos visa tai yra būtina. Tuo pačiu taip įtvirtinamas naujas „Pagaminta Europoje“ standartas. Be to, sukuriama galimybė verslui gaminių projektavimo, šalinimo ir taisymo srityse.

3.5. EESRK primena, kad būtina užtikrinti visų susijusių teisės sričių nuoseklumą. Tai apima ir šio veiksmų plano nuoseklumą laiko ir turinio požiūriu, kad dėl teisės aktų segmentacijos ir skirtingo jų taikymo valstybėse narėse nebūtų sumažintas jo veiksmingumas. Tačiau ne mažiau svarbu užtikrinti suderinamumą su kitomis svarbiomis gretimomis teisės aktų sritimis, pavyzdžiui, su neseniai pristatyta Europos Komisijos direktyva dėl įmonių tvarumo išsamaus patikrinimo, su pakartotiniam naudojimui svarbiomis nuostatomis dėl atliekų, įskaitant eksporto priemones, Rinkos priežiūros reglamentu ir kt.

3.6. EESRK pripažįsta, kad reikia priimti deleguotuosius aktus, ir atsižvelgdamas į tai, kad dar daug kas neaišku, prašo Europos Komisijos parengti išsamesnį darbo planą. Taip siekiama užtikrinti, kad daugeliui gaminių būtų taikomi deleguotieji aktai; kartu siekiama užtikrinti ankstyvą pilietinės visuomenės organizacijų ir profesinių sąjungų įsitraukimą.

3.7. EESRK pažymi, kad Ekologinio projektavimo reglamentas yra labai sudėtingas teisės aktas, kuris nulems ekonomikos modelio pasikeitimą. Jo turinį būtina įgyvendinti ne tik greitai, bet ir gerai. Todėl deleguotiesiems teisės aktams įgyvendinti būtini atitinkami žmogiškieji ištekliai. Kadangi vartotojams, įmonėms, taisymo įmonėms ir kontrolės institucijoms bus keliami nauji reikalavimai, manoma, kad į informavimo procesą būtina tinkamai įtraukti visus ekonominės veiklos vykdytojus.

3.8. Viešosios įstaigos turėtų rodyti pavyzdį vykdydamos žaliuosius viešuosius pirkimus. Tačiau dar didesnis poveikis būtų pasiektas nustačius, kad žalieji pirkimai yra viena iš paramos ar subsidijų skyrimo, pavyzdžiui, pagal įvairias ES įmonėms ar trečiosioms šalims skirtas investicines programas, sąlygų.

3.9. EESRK pažymi, kad ekologinio projektavimo reikalavimai vartotojams turi teikti naudos, kuri turi būti aiški ir lengvai suvokiama. Dėl naujuoju Ekologinio projektavimo reglamentu nustatomų išsamesnių reikalavimų gali padidėti gaminių įsigijimo kaina, tačiau tai atsvers lėšos, kurias bus galima sutaupyti dėl didesnio gaminių veiksmingumo, patvarumo, galimybės juos naujovinti ir taisyti bei didesnės jų vertės gyvavimo ciklo pabaigoje. Naudojant energiją tausojančius prietaisus, galima sutaupyti ir energijos, ir pinigų. Be to, patvarūs gaminiai yra ekonomiškesni. Priėmus naująjį pasiūlymą dėl direktyvos vartotojai sutaupytų vidutiniškai 285 EUR ⁽²⁾ per metus. Reglamente pabrėžiamas įperkamumas, bet, keliant šį reikalavimą, reikėtų atsižvelgti į skirtingus namų ūkių biudžetus, kad ekologinis projektavimas netaptų prabanga. Todėl dar svarbiau teikti finansinę paramą vartotojams, kurie pirmą kartą įsigyja tvarius produktus ir vėliau juos taisto.

3.10. Aplinkos aspektai

3.10.1. Ekologinis projektavimas – tai reikalavimas pereiti prie žiedinio mąstymo, kuris, EESRK nuomone, turėtų būtų ypač akcentuojamas:

- teisės aktams ir kontrolės priemonėms: deleguotųjų aktų ir savanoriškų įsipareigojimų švelninimas ar išimtis juose, taip pat galimybė išvengti kontrolės ir jos spragos prieštarautų užsibrėžtiems tikslams. Ekologinio projektavimo, veiksmingumo ir informacijos reikalavimai, įskaitant gaminių parametrus, turi būti nuoseklūs ir griežti;
- įmonėms, kurios dar projektavimo etape turėtų galvoti apie gaminių poveikį aplinkai per visą jo gyvavimo ciklą, apie gaminių patvarumą, lengvą priežiūrą ir taisyimą ir apie tai, į kokią naują gaminių jį galima perdirbti. Taip pat reikėtų vėl svarstyti gaminių standartizavimo klausimą. Kaip pavyzdį galima paminėti skirtingus padangų ar įkroviklių laidų matmenis;
- vartotojams, kurie rinkdamiesi gaminių turėtų gauti esminę informaciją apie gaminių poveikį aplinkai, patvarumą, taisyimą, perdirbimą ir šalinimą.

3.10.2. Perdirbimas – dar vienas reglamente numatytas išteklių tausojo elementas, sekantis po ilgos naudojimo trukmės ir pakartotinio naudojimo. Juo siekiama padidinti gaminių sudarančių perdirbamų medžiagų dalį, gaminių perdirbamumą ir perdirbimo bei taisyimo sektorių vertę. EESRK pritaria šiam tikslui, tačiau atkreipia dėmesį į tai, kad dar reikia įveikti nemažai techninių, teisinių ir koncepcinių kliūčių.

⁽²⁾ https://ec.europa.eu/info/energy-climate-change-environment/standards-tools-and-labels/products-labelling-rules-and-requirements/energy-label-and-ecodesign/about_en#Energysavings

Medžiagų ciklo srityje būtina smarkiai keisti mąstyseną. Pavyzdžiui, didesni perdirbimo rodikliai turėtų būti derinami su perdirbtų medžiagų panaudojimo kvotomis, teorinis gaminių perdirbamumas ⁽³⁾ turėtų atitikti technines perdirbimo galimybes ir praktinį perdirbimo priemonių įgyvendinimą. Taip pat daug ką reikia keisti, pavyzdžiui, plastikų sektoriaus projektavimo ir gamybos srityje, įskaitant tai, kad antrinės žaliavos neturėtų būti traktuojamos taip pat, kaip pirminės ⁽⁴⁾.

Antrinis perdirbimas taip pat suteikia galimybių Europai. Pavyzdžiui, brangios metalų mineralų žaliavos ar gaminiai importuojami, o po panaudojimo praktiškai veltui išmetami arba išvežami į kitas pasaulio šalis. Tai būdinga ypač automobilių ir elektronikos atliekoms. Jos turėtų būti laikomos antrinėmis žaliavomis ir atitinkamai tvarkomos. Išmontavimas, atliekų paruošimas ir perdirbimas ne tik naudingi klimatui, bet ir kuria didelę pridėtinę vertę bei darbo vietas ⁽⁵⁾. Visais atvejais labai svarbu stebėti ekonominę, ekologinę ir socialinę pusiausvyrą.

3.10.3. EESRK palankiai vertina pasiūlymą imtis priemonių dėl neparduotų prekių, tačiau šiuo atveju veiksmai gali būti platesnio užmojo. Visuomenė nepritaria nesugadintų gaminių, kuriems priskirtini nauji, grąžinti ar sutaisomi gaminiai, naikinimui, nes tai yra išteklių švaistymas. EESRK nuomone, Komisijos pasiūlymas pirmuoju etapu iš įmonių reikalauti tik dokumentacijos ir šio reikalavimo netaikyti MVĮ yra nepakankamas. Kadangi numatyta tik galimybė deleguotaisiais aktais nustatyti griežtesnes priemones, kyla abejonų, ar pavyks veiksmingai siekti tikslų. EESRK pritaria draudimui naikinti neparduotus gaminius, jei jie nekelia grėsmės. Be to, įmonėms ir mažmeninės prekybos platformoms turėtų būti keliamas reikalavimas taikyti tokius komercinės veiklos modelius, kurie žymiai sumažintų grąžinamų gaminių skaičių ir neparduotų atsargų kiekį. Vartotojai taip pat turėtų būti informuojami apie grąžintų prekių poveikį aplinkai.

3.11. Ekonominiai aspektai

3.11.1. EESRK pažymi, kad MVĮ pasiūlytą reglamentą iš esmės vertina palankiai, tačiau kartu ir skeptiškai. MVĮ turi ribotą kiekį (žmogiškųjų) išteklių. Reglamente nurodytos paramos priemonės turėtų būti ypač pritaikytos prie MVĮ poreikių ir reikalavimų. Be to, matyti, kad MVĮ kils sunkumų norint dalyvauti viešuosiuose pirkimuose, o toks yra reglamente nustatytas reikalavimas. Todėl reikėtų ieškoti sprendimų, užtikrinančių joms galimybę dalyvauti atitinkamose procedūrose. Galiausiai MVĮ požiūriu reikia užtikrinti tvarių gaminių reglamentavimo ir konkreitiems gaminiams taikomų nuostatų papildomumą. Taip būtų išvengta išlaidų ir biurokratijos dubliavimosi.

3.11.2. Siekiant, kad gaminiai tarnautų ilgą laiką, ypač svarbus vaidmuo tenka taisytojams. Todėl taisymo paslaugų teikėjams, socialinėms ir ekonominėms pakartotinio naudojimo įmonėms ir pilietinės visuomenės / vietinėms taisymo iniciatyvoms turėtų būti sudarytos palankesnės sąlygos dalyvauti šiame žiediniame modelyje. Pavyzdžiui, kalbant apie Vokietijos ir Austrijos gaminių taisymo iniciatyvas, pasiteisino taisymo draudimo sutartys, kurios iniciatyvas kartu įtvirtino kaip taisytojas.

3.12. Komunikate kaip svarbi priemonė minimi nauji žiediniai verslo modeliai ⁽⁶⁾. Jie įmonėms ir vartotojams turėtų būti priimtini, patrauklūs ir aktyviai jiems siūlomi, taip pat turėtų užtikrinti deramas darbo sąlygas. Tokie modeliai jau yra taikomi praktikoje, pavyzdžiui, dalijimosi ekonomika, produktas kaip paslauga, mokėjimas pagal naudojimą ir kt. EESRK siūlo pritaikyti esamą geriausios praktikos pavyzdžių platformą, sukuriant paskatas ja naudotis ir atsižvelgiant į dabartinius žiedinės ekonomikos iššūkius. Šiuo metu įtraukti pavyzdžiai – „Baukarussell“ (liet. „statybų karuselė“ – vykdant pastatų griovimą ar perstatymą atlikusios medžiagos siūlomos naujiems naudotojams) ir taisymo tinklai, kurie gali suburti vartotojus ir taisytojus. Tačiau daugelis duomenų bazių nėra tokios patrauklios paslaugų teikėjams ir naudotojams.

⁽³⁾ Pomberger, R. (2020). *Über theoretische, praktische und reale Recyclingfähigkeit*, <https://doi.org/10.1007/s00506-020-00721-5>, <https://doi.org/10.1007/s00506-019-00648-6>.

⁽⁴⁾ Komunikatas „Europinė plastikų žiedinėje ekonomikoje strategija“, COM(2018) 28 final.

⁽⁵⁾ OL C 220, 2021 6 9, p. 118.

⁽⁶⁾ Žr. nuomonę INT/778 dėl „Inovacijų – naujų ekonomikos modelių varomosios jėgos“ (tiriamoji nuomonė) (OL C 303, 2016 8 19, p. 28).

3.13. EESRK atkreipia dėmesį į būtinybę didinti vartotojų informuotumą apie tvarią elgseną ir naudoti gaminius iki jų gyvavimo ciklo pabaigos. Moksliniai tyrimai ⁽⁷⁾ rodo, kad veikiančys, bet nebenaudojami gaminiai (pvz., nešiojamieji kompiuteriai, mobilieji telefonai, skrudintuvai ir kt.) namų ūkiuose laikomi net šešerius metus. Todėl reikalingos atitinkamos paskatos, kad vartotojai nenaudojamus daiktus išlaikytų naudojimo apyvarčioje.

3.14. Socialiniai aspektai

3.14.1. Deja, EESRK turi konstatuoti, kad socialinis aspektas reglamente nepakankamai išnagrinėtas. Vien nuorodos į Komisijos pasiūlymą dėl įmonių tvarumo išsamaus patikrinimo direktyvos ⁽⁸⁾ nepakanka, nes šioje direktyvoje aiškiai akcentuojamas į procesą orientuotas požiūris į pasaulines vertės grandines, o su konkrečiais gaminiiais susijusiems socialiniams klausimams neskiriama pakankamai dėmesio. EESRK primygtinai pabrėžia, kad, kalbant apie tvarumą, visada kartu turi būti nagrinėjami visi trys jo aspektai, t. y. ekonominis, socialinis ir aplinkos tvarumas, ir todėl siūlo Komisijai dar kartą apsvaistyti, ar nebūtų naudinga į reglamentą įtraukti ir socialinius aspektus, susijusius su konkrečiais gaminiiais.

3.14.2. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad žaliosios darbo vietos nebūtinai reiškia tvarias darbo vietas, jei atsižvelgiama ne į visus darnaus vystymosi tikslus (DVT). Ypač dėl konkurencijos būtina užtikrinti, kad būtų laikomasi darbo standartų.

3.14.3. Europos socialinių partnerių projekte ⁽⁹⁾ buvo nagrinėjamas žiedinės ekonomikos poveikis užimtumui ir darbo sąlygoms. Pereinant prie žiedinės ekonomikos iki 2030 m. galėtų būti sukurta nuo 250 000 iki 700 000 darbo vietų. Poveikis atskiriems sektoriams ir regionams yra labai skirtingas. Atliekų ir taisymo sektoriai gaus daugiau naudos nei vidutiniškai, o kasybos ir chemijos sektoriai veikia patirs neigiamą poveikį. Be to, reikės gerai išsilavinusios darbo jėgos (pvz., atliekų tvarkymo srityje). Apskritai reikia pasirūpinti, kad būtų gerų darbo vietų ir kad darbo užmokestis būtų deramas. EESRK apgailestauja, kad Komisija šiuo metu nenumato socialinio dialogo, kuris padėtų atsižvelgti į perėjimo prie žiedinės ekonomikos padarinius darbuotojams.

4. Konkrečios pastabos

4.1. Informacija SGP, etiketėse ir ekologiniuose ženkluose

4.1.1. EESRK palankiai vertina tai, kad skaitmeniniame gaminio pase (SGP) bus pateikiama išsami informacija apie gaminius. Informacija turėtų būti tikslinga ir patogi naudotis visiems tiekimo grandinės dalyviams. Šis turinys turėtų suteikti vartotojams pagrindą priimti su žiedine ekonomika susijusius sprendimus dėl pirkimo, pakartotinio naudojimo, taisymo ir šalinimo. Jis apima gaminio CO₂ kiekį, retųjų žemių dalį, pavojingas sudedamąsias dalis, neperdirbamas medžiagas, taisomų dalių sąrašą, taip pat jų prieinamumą arba, programinės įrangos atveju, suderinamumą ir kainą. Palankiai vertinama galimybė į SGP įtraukti informaciją apie kitus tvarumo aspektus ⁽¹⁰⁾. Siūloma į SGP įtraukti taisymo indeksą, kuriame būtų pateikta informacija apie, visų pirma, svarbių susidėvintų dalių taisomumą, atsarginių dalių kainą ir laiką, per kurį dalis galima gauti, taip pat informaciją apie darbo sąlygas, kuriomis gaminiai buvo pagaminti. Esminė informacija, pavyzdžiui, garantija, anglies dioksido kiekis produkte, vartotojams taip pat turėtų būti pateikiama fizine forma.

SGP neturėtų būti priemonė, kuri iš įmonių pareikalautų papildomų išteklių (duomenų rinkimui), ji turėtų integruoti esamas sistemas. Tačiau dėl reikalavimo vis skaidriau teikti neskelbtinus duomenis taip pat gali tekti peržiūrėti sprendimų dėl intelektinės nuosavybės teisių priėmimo nuoseklumą.

4.1.2. Etiketės

Etiketėse vartotojams turės būti pateikta informacija apie gaminį, kurią dar reikia apibrėžti deleguotuose teisės aktuose. EESRK pabrėžia, kad informacija klientams turi būti pateikiama tinkamai, matomai ir aiškiai, o svarbiausi yra duomenys apie poveikį klimatui, turinį ir sudėtį, darbo standartų laikymąsi, gaminio patvarumą ir taisomumą.

⁽⁷⁾ Viešosios konsultacijos, NAT/851, Gudrun Obersteiner pranešimas, 2022 4 29.

⁽⁸⁾ COM(2022) 71 final.

⁽⁹⁾ <https://www.etuc.org/en/publication/european-social-partners-project-circular-economy-and-world-work-0>

⁽¹⁰⁾ COM(2022) 142 final – 2022/0095 (COD), p. 29, 26 punktas.

4.1.3. Ekologinis ženklas

Daugelis gaminių ir paslaugų, ekspertams įvertinus, sertifikuojami suteikiant Europos ekologinį ženklą. Juo siekiama užtikrinti, kad vartotojai galėtų lengvai atpažinti aplinkosauginį veiksmingumą, patvarumą ir aukštą kokybę, taip pat sudaryti sąlygas palyginti su kitais gaminiais. Tačiau ekologinio ženklo reikalavimai gali nebent papildyti, o ne pakeisti gaminius reglamentuojančias taisykles remiantis Ekologinio projektavimo reglamentu; tačiau institucijų atliekama kontrolė pagal Ekologinio projektavimo reglamentą turi apimti ir ekologinio ženklo duomenis.

4.2. Elektroninės prekybos vietės

Svarbu, kad visiems ekonominės veiklos vykdytojams būtų sudarytos vienodos sąlygos, todėl, tuo atveju, jei nė vienas tiekimo grandinės dalyvis nesiima veiksmų dėl reikalavimų neatitinkančio gaminio, nuostatos dėl atsakomybės turėtų būti taikomos pačioms elektroninėms prekybos vietėms ⁽¹⁾.

4.3. Rinkos priežiūra – kontrolė, draudimai, baudos – yra pavedama valstybėms narėms, o informacija apie pažeidimus skelbiama ICSMS (Rinkos priežiūros informacinė ir ryšių sistema) – Europos pranešimų ir informacijos apie gaminius, kurie neatitinka reikalavimų arba yra pavojingi, sistemoje. Pritariama pasiūlymui išplėsti ir pagerinti rinkos priežiūrą, nes 10–25 proc. tirtų gaminių neatitinka Ekologinio projektavimo direktyvos ⁽²⁾. Kad valstybės narės galėtų vykdyti savo užduotis, rinkos priežiūrai būtini atitinkami išteklių. Pažeidimų atveju reikėtų užtikrinti, kad rinkos priežiūros institucijos tinkamai išnagrinėtų pranešimus apie gaminių neatitiktį. Deja, pasitaiko neigiamų pavyzdžių, kai apeinamas atitikties vertinimas, kaip neseniai įvyko apsauginių kaukių nuo COVID-19 atveju. Institucijos turėtų nuolat atlikti atsitiktinius tikrinimus. Be to, kaip kompetentingos pranešėjos apie pažeidimus, turėtų būti įtrauktos vartotojų organizacijos. Papildant Kolektyvinio teisių gynimo direktyvą tai būtų greita ir veiksminga priemonė. Norint užtikrinti veiksmingą rinkos priežiūrą visose valstybėse narėse, šioje srityje Europos Komisija turi labai aktyviai veikti, kad atliekant vienodai griežtą kontrolę Europos ekonominėje erdvėje visoms įmonėms būtų sudarytos vienodos konkurencijos sąlygos. Be to, atkreipiamas dėmesys į tai, kad būtų galima pagerinti ICSMS svetainės tvarkymą ir informacijos joje teikimą.

4.4. Palankiai vertina Ekologinio projektavimo forumą ir visų suinteresuotųjų subjektų dalyvavimą šiame procese, tačiau reikia pasirūpinti veiksmingu veikimu ir atsakomybe, kompetencija ir ištekliais šioms užduotims atlikti. Pavyzdžiui, forumas negali atlikti savireguliacijos priemonių vertinimo – tai yra valdžios institucijų arba Europos Komisijos užduotis.

4.5. Savireguliacijos, kaip alternatyvi priemonė deleguotajam aktui dėl gaminių grupės, turėtų būti išimtis. Jei ši priemonė bus taikoma, jos kriterijai dėl aiškumo, rinkos aprėpties ir kokybės turėtų būti panašūs į deleguotąjį aktą.

4.6. Šiuo klausimu EESRK norėtų konkrečiai paminėti Europos žiedinės ekonomikos suinteresuotųjų subjektų platformą ⁽³⁾. Šia iniciatyva, kurią 2017 m. kovo mėn. kartu pradėjo EESRK ir Europos Komisija, remiamos naujos partnerystės ir žiedinės ekonomikos sprendimų plėtojimas visoje Europoje. Ja taip pat siekiama parodyti, kaip svariai žiedinė ekonomika gali prisidėti prie JT darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimo.

Bruselis, 2022 m. liepos 14 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG

⁽¹⁾ Pastaba. INT/957 „Direktyvos dėl gaminių saugos persvarstymas“ (OL C 105, 2022 3 4, p. 99) – čia jau aptarti svarbūs gaminių saugos aspektai.

⁽²⁾ J. Bürger / G. Paulinger, Vienna Chamber of Labour (2022), <https://emedien.arbeiterkammer.at/viewer/resolver?urn=urn:nbn:at:at-akw:g-5230098>, p. 88.

⁽³⁾ <https://circulareconomy.europa.eu/platform/>